

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ РЕГУЛЯТОРНИХ ВИМОГ ДО ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

FEATURES OF THE TRANSFORMATION OF BANKING SYSTEM OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF STRENGTHENING OF BANK REGULATORY REQUIREMENTS

Юліана КУДЛЯК,
Львівський національний університет
імені Івана Франка

Yuliana KUDLYAK,
Ivan Franko National
University of Lviv

Наслідки світової фінансової кризи діагностували неспроможність навіть значних за обсягом ресурсів банків протистояти поширенню кризових процесів. Водночас зниження ліквідності й погіршення фінансових показників діяльності великих банків загрожують поширенням системної кризи неплатоспроможності та банкрутств у банківській системі, зниженням довіри клієнтів банків та дефіцитом кредитних ресурсів для позичальників. Для мінімізації цих негативних наслідків для економіки країни центральний банк, як правило, надає фінансову підтримку таким системно важливим фінансовим установам. Це у свою чергу істотно впливає на фінансові стратегії всіх банків, тому призводить до зміни вектора розвитку банківської системи країни.

На вибір і реалізацію фінансових стратегій банків впливає низка факторів ринкового середовища та вимоги органів банківського регулювання й нагляду всередині країни та наднаціонального рівня. Тому в контексті трансформації вітчизняної банківської системи та посилення її стабільності необхідним є встановлення взаємозв'язку розміру банку та впливу факторів ринкового середовища на їхні фінансові стратегії.

Значний внесок у розвиток теоретичних і практичних аспектів діяльності фінансово-кредитних інститутів, підходів до управління банківськими установами, напрямом трансформації банківської системи загалом здійснили О. Барановський, З. Васильченко, В. Міщенко, С. Науменкова, П. Роуз, Дж. Сінкі, Т. Смовженко, В. Хорн, С. Фішер та інші. Проблематика дослідження системної важливості банківських установ на стабільність та вектор розвитку банківської системи розкрита у дослідженнях, звітах, рекомендаціях та публікаціях Базельського комітету з банківського нагляду, науковців Світового банку та Міжнародного валютного фонду. Незважаючи на активне висвітлення даної тематики, суттєвих змін банківська система зазнає в період економічних та політичних трансформацій, що відбуваються в Україні, тому необхідно проаналізувати критерії виділення системної важливості банків із урахуванням останніх пропозицій Національного банку України.

Мета дослідження полягає у класифікації банків за ступенем впливу на стабільність та розвиток банківської системи із урахуванням факторів ринкового середовища та критерію системної важливості банківської установи, а також виділенні відповідних стратегій трансформації банківської системи.

Проблематиці визначення системної важливості банку присвячено низку наукових праць. Наприклад, Пітер Роуз виділяє розмір банку як фактор, що враховується обсягом сукупних активів або депозитів, істотно впливає на ринкові можливості банку. Процеси глобалізації та транснаціоналізації банківської діяльності спричинили міжнародну фінансову консолідацію фінансових капіталів і поси-

лили системну важливість банківських установ як у межах окремої національної економіки, так і на світовому рівні.

Згідно з класифікацією НБУ виділено чотири групи банків за розміром активів. Взявши за основу цю класифікацію, на наш погляд, доцільно доповнити її такими показниками, як концентрація активів, кредитів, депозитів та статутного

капіталу, що дозволить на основі отриманих пропорцій між групами банків обґрунтувати рекомендації для банківських установ кожної з груп з огляду на вплив їхньої частки на розвиток банківської системи й охарактеризувати потенційні стратегії трансформації банківської системи України з урахуванням факторів мікро-, макро- та мегарівня.

Із даних **таблиць 1-4** бачимо, що банківські установи перших трьох груп із класифікації НБУ чинять суттєвий вплив на розвиток банківської системи країни. Водночас на банки четвертої групи, яка є найбільш чисельною, припадає близько 10% активів та депозитів, у середньому 15% статутного капіталу протягом 2009–2014 років. Це свідчить про необхідність реорганізації структури банківської системи шляхом імплементації відповідних стратегій трансформації в сучасних умовах з урахуванням ресурсного потенціалу банків на ринку, вимог регулятора та умов конкурентного ринкового середовища.

Базельський комітет з банківського нагляду розробив методичку віднесення банку до системного згідно з таким переліком кількісних показників, що відображають: розмір банку, взаємопов'язаність з іншими фінансовими установами, відсутність конкурентів у наданні послуг, глобальність проведення діяльності, складність [9].

У Законі України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III системно важливий банк – банк, що відповідає критеріям, встановленим Національним банком України, діяльність якого впливає на стабільність банківської системи. Згідно із Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання негативному впливу на стабільність банківської системи» № 1586-VII від 04.07.2014 термін «системоутворюючий банк» замінено на «системно важливий банк». При цьому критеріями для віднесення банку до категорії системно важливих Національний банк України визначив розмір банку, ступінь фінансових взаємозв'язків, напрями діяльності.

На виконання вимог Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання негативному впливу на стабільність банківської системи» від 04.07.2014 № 1586-VII. Національний банк України затвердив методичку визначення системно важливих банків постановою Правління Національного банку України від 25.12.2014 № 863 «Про затвердження Положення про порядок визначення системно важливих банків», яка набула чинності з 1 січня 2015 року.

У статті запропоновано підхід до класифікації банків за ступенем впливу на стабільність та розвиток банківської системи із урахуванням факторів ринкового середовища та критерію системної важливості банківської установи. Виділено відповідні стратегії трансформації національної банківської системи.

This paper suggests an approach to banks' classification according to their impact on the stability and development of the banking system, taking into account the market environment factors and criteria of systemic importance of banking institutions and states the appropriate strategy for the transformation of the national banking system.

Таблиця 1. Показники концентрації активів банків у розрізі груп

Рік	Малий (4 група)		Малий (3 група)		Середній (2 група)		Великий (1 група)	
	Кількість банків	Коефіцієнт концентрації активів	Кількість банків	Коефіцієнт концентрації активів	Кількість банків	Коефіцієнт концентрації активів	Кількість банків	Коефіцієнт концентрації активів
2009	121	8 %	21	7 %	19	16 %	18	69 %
2010	115	9 %	21	6 %	22	18 %	17	67 %
2011	117	11 %	22	8 %	19	15 %	17	67 %
2012	115	10 %	25	9 %	20	17 %	15	64 %
2013	122	10 %	23	8 %	20	17 %	15	64 %
2014	112	9 %	22	6 %	17	15 %	15	70 %

Примітки: розраховано за даними НБУ.

Таблиця 2. Показники концентрації кредитів банків у розрізі груп

Рік	Малий (4 група)		Малий (3 група)		Середній (2 група)		Великий (1 група)	
	Кількість банків	Коефіцієнт концентрації кредитів	Кількість банків	Коефіцієнт концентрації кредитів	Кількість банків	Коефіцієнт концентрації кредитів	Кількість банків	Коефіцієнт концентрації кредитів
2009	121	7 %	21	6 %	19	14 %	18	73 %
2010	115	7 %	21	6 %	22	17 %	17	70 %
2011	117	9 %	22	6 %	19	15 %	17	70 %
2012	115	10 %	25	8 %	20	18 %	15	64 %
2013	122	10 %	23	8 %	20	18 %	15	64 %
2014	112	9 %	22	6 %	17	15 %	15	70 %

Примітки: розраховано за даними НБУ.

Таблиця 3. Показники концентрації статутного капіталу банків у розрізі груп

Рік	Малий (4 група)		Малий (3 група)		Середній (2 група)		Великий (1 група)	
	Кількість банків	Коефіцієнт концентрації стат. капіталу	Кількість банків	Коефіцієнт концентрації стат. капіталу	Кількість банків	Коефіцієнт концентрації стат. капіталу	Кількість банків	Коефіцієнт концентрації стат. капіталу
2009	121	12 %	21	9 %	19	16 %	18	64 %
2010	115	11 %	21	7 %	22	22 %	17	60 %
2011	117	15 %	22	7 %	19	28 %	17	68 %
2012	115	13 %	25	10 %	20	24 %	15	53 %
2013	122	18 %	23	6 %	20	22 %	15	53 %
2014	112	18 %	22	5 %	17	18 %	15	58 %

Примітки: розраховано за даними НБУ.

Таблиця 4. Показники концентрації депозитів банків у розрізі груп

Рік	Малий (4 група)		Малий (3 група)		Середній (2 група)		Великий (1 група)	
	Кількість банків	Коефіцієнт концентрації депозитів	Кількість банків	Коефіцієнт концентрації депозитів	Кількість банків	Коефіцієнт концентрації депозитів	Кількість банків	Коефіцієнт концентрації депозитів
2009	121	10 %	21	7 %	19	15 %	18	68 %
2010	115	9 %	21	7 %	22	18 %	17	66 %
2011	117	11 %	22	8 %	19	13 %	17	68 %
2012	115	11 %	25	10 %	20	17 %	15	62 %
2013	122	11 %	23	9 %	20	17 %	15	63 %
2014	112	10 %	22	8 %	17	15 %	15	67 %

Примітки: розраховано за даними НБУ.

Станом на 01.12.2014 системно важливими визначено 8 банків: ПАТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», АТ «Дельта Банк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «Промінвестбанк», АТ «Сбербанк Росії».

Згідно з попередньою редакцією Закону України «Про банки і банківську діяльність» системоутворюючим вважався банк, частка якого в загальних зобов'язаннях банківської системи перевищувала 10%. Крім того, Національним банком України було розроблено критерії системності банків, а саме: концентрація в банку 1% від загального обсягу депозитів населення та 2% від загального кредитного портфеля [4]. Порівняльні дані наведено в **табл. 5**.

Визначення банків системно важливими не обумовлює обов'язкового прийняття рішення щодо участі держави в капіталі цих банків. Рішення щодо участі держави в капіталі банків приймається рішенням Експертно-аналітичної ради з питань участі держави в статутному капіталі банків при Міністерстві фінансів України.

Метою запровадження Положення є встановлення методики визначення системно важливих банків, діяльність яких впливає на стабільність

Таблиця 5.

Показник	01.01.2014	01.10.2014
Загальна кількість банків у банківській системі	180	166
10% зобов'язань	ПАТ КБ «Приватбанк»	АТ «Укресімбанк» ПАТ КБ «Приватбанк»
1% від обсягу депозитів населення, 2% від загального кредитного портфеля	ПАТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», АТ «Дельта Банк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «Промінвестбанк», АТ «Сбербанк Росії», ПАТ «ВТБ Банк», ПАТ «ПУМБ», ПАТ «Альфа-Банк», ПАТ «Комерційний банк «Надра», АТ Банк «Фінанси та Кредит», ПАТ «Брокбізнесбанк»	ПАТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», АТ «Дельта Банк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «Промінвестбанк», АТ «Сбербанк Росії», ПАТ «ПУМБ», ПАТ «Альфа-Банк», ПАТ «Комерційний банк «Надра», АТ Банк «Фінанси та Кредит», ПАТ «ВІЕЙБІ Банк»

Примітки: розраховано за даними НБУ.

банківської системи. Важливість ідентифікації системно важливих банків у межах банківської системи країни, застосування особливих підходів до регулювання їх діяльності, зокрема в частині підвищених вимог до капіталу з метою зменшення системних ризиків, визначені у відповідних рекомендаціях Ради з питань фінансової стабільності, документах Базельського комітету з банківського нагляду, з урахуванням яких було розроблено положення.

У найближчій перспективі НБУ завершить розробку нормативно-правових актів стосовно регулювання та нагляду за системно важливими банками, зокрема в частині встановлення додаткових вимог до капіталу таких банків. Національний банк України планує поступове запровадження нових регуляторних вимог до системно важливих банків, що дасть змогу їх акціонерам здійснювати необхідні заходи.

Національний банк для віднесення банку до системно важливих визначає показник системної важливості банку. Банк є системно важливим, якщо цей показник вищий, ніж розмір середньоарифметичного показника системної важливості банків. Середньоарифметичний показник системної важливості банків розраховується як співвідношення суми показників системної важливості банків до кількості банків, загальна сума показників системної важливості яких становить не менше 80% показників у банківській системі. Розрахунок показника системної важливості банку здійснюється за такою формулою [7]:

$$CB = \sum_{j=1}^5 P_j \cdot W_j \cdot 100\%, \quad (1)$$

де CB – показник системної важливості банку;

W_j – коефіцієнти зважування j -х показників (РА, РВфю, ВКрб, ВКб, ДКрю), значення яких наведено в **табл. 6**.

P_j – частка j -го показника банку (РА, РВфю, ВКрб, ВКб, ДКрю) розраховується як співвідношення розміру показника банку до розміру відповідного показника по банківській системі за такою формулою:

$$P_j = \frac{J_b}{J_c}, \quad (2)$$

де J_b – j -й показник банку;

J_c – j -й показник по банківській системі.

Актуальною є розробка НБУ критеріїв визначення системних банків, критика щодо відсутності яких активно розвивалася у кризовий період, коли визначення переліку банків-претендентів на рефінансування, відбувалося суб'єктивно. Проте варто зауважити, що в контексті вимог до системних банків, які використовуються МВФ та Базельським комітетом, система критеріїв НБУ, потребує деякого уточнення. Зокрема, неврахованими залишаються фактори:

□ розміру статутного капіталу банків, що є підставою для здійснення активних операцій і стабілізаційним резервом;

□ обсягу споживчого кредитування, оскільки в кризовий період саме вони стали підставою для поширення фінансових проблем банків;

□ розмір зовнішніх запозичень банку, оскільки у зв'язку з нестабільністю валютного курсу в країні це може спровокувати поширення нової хвилі банкрутств банків.

На наш погляд, перелік критеріїв системності доцільно доповнити ознакою резидентності капіталу банку, наявності іноземної материнської структури банку за межами України. Особливо актуальності набуває це питання в умовах участі капіталу держави у процесах масштабної рекапіталізації діяльності вітчизняних банків. Важливо, щоб фінансування за участю коштів держави надавалося в першу чергу національним, а не іноземним банківським установам, які беруть активну участь у кредитуванні стратегічно важливих галузей реальної економіки та населення країни.

Щодо вітчизняної практики регулювання банківської її діяльності, то нині відповідно до частини першої статті 31 закону «Про банки і банків-

Таблиця 6.

№	Назва показника	(W_j), %
1	Загальні активи ¹ (РА)	35
2	Кошти фізичних осіб, суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ (РВфю)	35
3	Кредити, що надані суб'єктам господарювання за видами економічної діяльності, які класифікуються за секцією «А» (сільське господарство), «В» – «Е» (промисловість), «F» (будівництво) КВЕД ² (ДКрю)	15
4	Кошти, залучені від інших банків (ВКб)	7,5
5	Кошти, розміщені в інших банках (ВКрб)	7,5

¹ Загальні активи визначаються за даними балансу банку без урахування розрахунків між відокремленими підрозділами банку та резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями.

² Відповідно до Методологічних основ та пояснень до позицій Класифікації видів економічної діяльності, затверджених наказом Державного комітету статистики України від 23 грудня 2011 року № 396.

ську діяльність» мінімальний розмір статутного фонду банку на момент його реєстрації не може бути меншим, ніж 500 млн гривень. Постановою Правління Національного банку України від 06.08.2014 №464 «Про приведення статутного капіталу банків у відповідність до мінімально встановленого розміру» Національний банк зобов'язав комерційні банки поетапно збільшити статутний фонд до 500 мільйонів гривень у період до 11 липня 2024 року.

Банківським установам, що були створені раніше і статутний капітал яких не відповідає вимогам частини першої статті 31 Закону України «Про банки і банківську діяльність», необхідно привести його розмір у відповідність до розміру, не меншого, ніж: 120 млн грн – до 17 червня 2016 року; 150 млн грн – до 11 липня 2017; 200 млн грн – до 11 липня 2018; 250 млн грн – до 11 липня 2019; 300 млн грн – до 11 липня 2020; 350 млн грн – до 11 липня 2021; 400 млн грн – до 11 липня 2022; 450 млн грн – до 11 липня 2023; 500 млн грн – до 11 липня 2024 року [3].

Банківська система України до 2024 року перебуватиме на етапі трансформації відповідно до нових вимог регулятора, над удосконаленням яких НБУ ще працює. Саме тому, враховуючи вимогу щодо збільшення розміру статутного капіталу, критерії віднесення банків до групи системно важливих згідно з методикою НБУ, а також враховуючи міжнародну практику виокремлення системно важливих банків в умовах транснаціоналізації банківського бізнесу, вважаємо за доцільне провести аналіз основних фінансових показників діяльності утворених груп банків, що відображають їхній вплив на розвиток національної банківської системи. На основі виявлених спільних характеристик можна буде запропонувати відповідні стратегії системної (реорганізація) та несистемної (корпоративної) трансформації залежно від позиціонування банку у відповідній групі.

На наш погляд, доцільно розрахувати показники концентрації активів, статутного капіталу, депозитів та кредитів у межах виокремлених груп банків. Серед основних показників оцінки ринкової концентрації, тобто оцінки ступеня впливу групи банків на розвиток банківської системи, у міжнародній практиці використовують відповідні індекси.

1. Індекс концентрації (CRn індекс) розраховують за формулою [6; 7]:

$$CR = \sum Y_i, \quad i = 1, \dots, k, \quad (3)$$

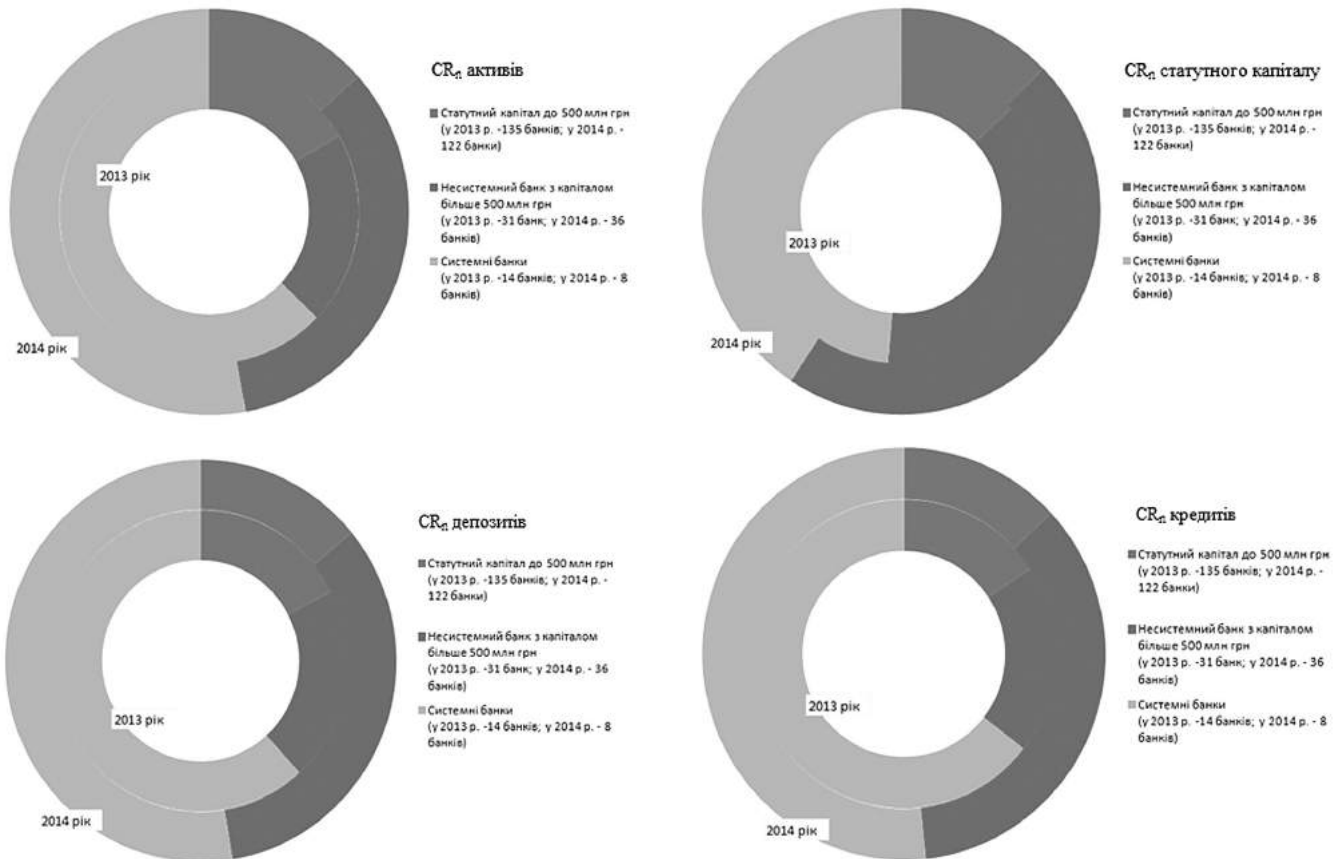
де Y_i – розмір фірми (наприклад, ринкова частка);

k – кількість фірм, для яких розраховується показник.

Індекс концентрації відображає нерівність на ринку, підкреслюючи позицію найбільших фірм, і визначається як сума ринкових часток найбільших продавців ринку (див. **рис.**).

З аналізу даних **рисунка** очевидним є те, що із прийняттям нової методики розрахунку системно важливих банків кількість системно важливих банків зменшилася із 14 у 2013 році до 8 у 2014. Якби методику не змінювали, то кількість системних банків зменшилася б у 2014 році до 13 у зв'язку з ліквідацією ПАТ «БрокБізнесбанк». 44 (45) банків у 2014 та 2013 роках відповідно зберегли ефективність функціонування, незважаючи на посилення вимог до системності. У даному контексті

Рисунок. Показники концентрації діяльності банків України

Примітки: побудовано за даними НБУ.

необхідно погодитися з пропозиціями як НБУ, так і вітчизняних експертів, що стосуються рекомендацій про злиття та поглинання у банках 3-ї та 4-ї груп у зв'язку з необхідністю привести їхню діяльність до розмірів, що забезпечуватимуть їхню конкурентоспроможність на вітчизняному та міжнародному ринку.

2. Індекс Херфіндаля-Хіршмана (І.Х.-Х.) (Herfindahl-Hirschman Index, HHI) – показник, що використовується з метою оцінки рівня монополізації галузі. HHI рекомендований Керівництвом з розрахунку показників фінансової стійкості МВФ як індикатор рівня концентрації в банківському секторі. Розраховується І.Х.-Х. як сума квадратів часток окремого показника діяльності фірми за формулою [6; 7]:

$$I = \sum_{k=1}^N \left(\frac{P_k}{P} \right)^2 \quad (4)$$

де I – значення І.Х.-Х.;

P_k – певний показник діяльності окремого банку (наприклад, власний капітал), за яким здійснюється оцінка рівня монополізації ринку;

P – значення відповідного показника для всієї банківської системи (формула 5):

$$P = \sum_{k=1}^N P_k \quad (5)$$

де N – кількість банків у банківській системі.

Для характеристики рівня концентрації в банківській діяльності використовують такі показники, як власний капітал, активи, кредитний портфель, обсяг залучених коштів тощо.

І.Х.-Х. може мати значення від 0 до 1. Встановлена така шкала градації рівня концентрації залежно від рівня І.Х.-Х.: 1) 0 – мінімальна концентрація; 2) від 0 до 0,1 – низький рівень концентрації; 3) від 0,1 до 0,18 – середній рівень концентрації; 4) понад 0,18 – високий рівень концентрації. У разі наявності на ринку одного банку, тобто повної монополії, І.Х.-Х. буде дорівнювати 1. На практиці використовуються й інші види градації – від 0 до 1000 або до 10000 [2].

Значення індексу Херфіндаля-Хіршмана за 2013–2014 роки для банківської системи наведено в **табл. 7**.

Згідно з даними табл. 7 бачимо, що зі зменшенням кількості банків рівень концентрації в банківській системі зріс за всіма аналізованими показниками. Проте в порівнянні з нормативними значеннями індексу Херфіндаля-Хіршмана маємо зробити висновок про низький рівень концентрації в банківській системі. У цьому контексті варто зауважити про незначні розміри вітчизняних банків та низький рівень їхньої конкурентоспроможності щодо іноземних фінансових установ, тому для посилення стабільності банківської системи та зростання рівня ефективності її функціонування пропонуємо матрицю стратегій трансформації вітчизняної банківської системи із застосуванням критеріїв системності та позиціонування банку в площині «розмір – фактор – потенціал» (**табл. 8**).

Таблиця 7. Значення індексу Херфіндаля-Хіршмана за 2013–2014 роки для банківської системи

Показник	01.01.2014	01.10.2014	Зміна
Кількість банків	180	166	- 16
HHI активів	0,052	0,055	+0,03
HHI статутного капіталу	0,040	0,045	+0,05
HHI депозитів	0,047	0,053	+0,06
HHI кредитів	0,053	0,056	+0,03

Примітки: розраховано за даними НБУ.

Таблиця 8. Матриця стратегій трансформації вітчизняної банківської системи

Рівень економічної системи	Статутний капітал до 500 млн грн	Несистемний банк з капіталом більше 500 млн грн	Системний банк
	Реструктуризації / Ліквідації	Диверсифікації / Інтегрованого росту	Інтернаціоналізації / Інтенсивного зростання
Мікро (рівень корпоративного управління):			
- IPO	+	+	+
- додаткова емісія акцій	+	+	+
- реінжиніринг	+	+	-/+
Макро (національний):			
- державний	-	-/+	+
- приватний	+	+	+
- ресурси колективного страхового фонду	-/+	+	-/+
Мега (світовий, ресурси ТНБ):			
- наявність рейтингу	-	+	+
- материнська структура	-/+	+/-	+/-

Примітки: розроблено автором.

Для банків, статутний капітал яких менший 500 млн грн, у найближчій перспективі можна розглядати лише стратегії реструктуризації або ліквідації. Реструктуризація може передбачати не лише форми об'єднання бізнесу, але й реінжиніринг внутрішніх бізнес-процесів, що сприятиме інтенсивному зростанню банківських установ та не потребуватиме зовнішнього фінансування. Звичайно, більш простими та ймовірними до використання процесами в умовах економічної кризи є злиття та поглинання (реорганізація установи) не лише в межах банків цієї групи, а й за участі банків інших груп та іноземного капіталу. Альтернативним до реструктуризації процесом може бути ліквідація банку з метою виведення капіталу акціонерів з цього бізнесу.

Для несистемних банків зі статутним капіталом вище 500 млн грн найбільш ймовірною є реалізація стратегій диверсифікованого зростання, яка передбачатиме як горизонтальну, так і вертикальну варіацію переліку послуг, що може реалізовуватися розширенням асортименту банківських продуктів, виходом на нові регіональні та секторальні масштаби діяльності, створенням фінансових супермаркетів.

Банки, що віднесені до системних, включають банки з національним капіталом та банки з капіталом материнських структур транснаціонального характеру. У таких умовах банки з вітчизняним капіталом, зважаючи на їхню значну частку на внутрішньому ринку, можуть розглядати стратегії інтернаціоналізації, що передбачатиме на найпростішому рівні обслуговування власних клієнтів за кордоном та розширення мережі філій, за оптимальних умов – повноцінний вихід на міжнародний ринок капіталів та конкурування з іноземними фінансовими установами. Для банків з іноземним капіталом логічною буде реалізація стратегії інтенсивного зростання на внутрішньому ринку.

Криза фінансування в державі зумовлює логічні питання щодо відновлення платоспроможності системних банків за рахунок коштів держави. У даному випадку безумовним аспектом на користь фінансування є повернення вкладів населення та підтримання довіри до банківської системи. Серед негативних аспектів варто виділити низьку ймовірність наявності бюджетних ресурсів та перекидання відповідальності за акумульовані зобов'язання банківських установ на державу.

За таких умов корисною буде адаптація досвіду Грузії, що передбачає формування колективного стабілізаційного фонду банківськими установами з метою підтримки фінансової стійкості системи за рахунок спільних внесків учасників для уникнення ефекту доміно пропорційно до частки кожного банку в активах банківської системи. Такий фонд сприятиме посиленню відповідальності за проведення операцій на ринку, а його управління буде здійснюватися за допомогою самоврядних організацій на основі квотування за прикладом МВФ. До управління цим фондом варто залучити експертів

з міжнародних фінансових організацій та Базельського комітету з банківського нагляду з метою імплементувати передовий світовий досвід щодо рефінансування банківських установ та трансформації банківської системи.

В умовах посилення вимог НБУ особливо цікавим є дослідження синергетичних (системна трансформація) та несинергетичних (реінжиніринг банківських бізнес-процесів) перетворень банків для утримання/посилення позиції на фінансовому ринку. Запропонований підхід до встановлення взаємозв'язку між масштабами діяльності банку та факторами впливу на його фінансовий потенціал (позиціонування банку в площині «розмір – фактор – потенціал») дає змогу класифікувати стратегії трансформації банківської системи у розрізі таких критеріїв:

1. За резидентністю: фінансування за участі національного приватного, державного та іноземного капіталів.
2. За суб'єктом – ініціатором перетворення (реорганізації): НБУ як регулятора, банків та інших приватних учасників конкурентного середовища, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб як ліквідатора.
3. За використанням фінансового методу: злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення банків, рейдерство, рекапіталізація.
4. За джерелом походження фінансового капіталу: банківська установа, держава, інші фінансові посередники, учасники промислового сектору економіки.

ВИСНОВКИ

Системна трансформація банківської системи проявляється як вибір певним банком з матриці стратегічних альтернатив наступних стратегій інтеграції з іншими учасниками ринку: концентрації банківського капіталу (злиття і поглинання банків), концентрації банківського та іншого фінансового капіталу (інтеграційний альянс, банкострахування), об'єднання банку з промисловим капіталом, залучення банківською установою капіталу держави. Комплексне врахування передумов та чинників системних трансформацій на усіх етапах дозволяє учасникам угод досягнути очікуваного ефекту від консолідації капіталів та посилити конкурентні переваги на ринку в довгостроковому періоді, вдосконалити механізми стратегічного антикризового управління фінансовими ресурсами банківських установ на мікро- та макрорівні, що особливо підкреслює актуальність проведеного дослідження.

The funding crisis determines the logical questions on restoring the solvency of the banking system at the expense of the state. In this case, the unconditional aspect in favour of funding is the return of deposits from the public and maintain confidence in the banking system. The negative aspect are the lack of budgetary resources, which will lead to the growth of external debt of the state, and making the state liable for the accumulated liabilities of the banking institutions.

The definition of systemically important banks does not specify a mandatory decision of the state participation in the capital of these banks. The Expert and Analytical Council of the Ministry of Finance of Ukraine will accept the decision regarding state ownership of banks participation in the authorized capital of banks.

The list of systemically important criterions should be completed based on residence of the bank's capital and the presence of foreign parent structure outside Ukraine. Financing with participation of the state capital should be provided to the national banking institutions that take an active part in providing loans to strategically important sectors of real economy and population.

For banks, the share capital of which is less than 500 million UAH, in the short term is possible to consider only the strategies of restructuring or liquidation.

For non-systemic banks with the authorized capital of above 500 million UAH the strategies of diversified growth are appropriate.

Systemically important are the banks with national capital and banks with foreign capital of parent companies.

ЛІТЕРАТУРА

1. Корнилюк. Р. Рейтинг життєздатності банків – 2015 [Електронний ресурс] / П. Корнилюк // Forbes Україна. – Режим доступу: <http://forbes.ua/ua/business/1388299-rejting-zhittvezdatnosti-bankiv-2015>.
2. Офіційна Інтернет-сторінка Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
4. Про взаємодію Кабінету Міністрів України і Національного банку України з питань участі держави у капіталізації банків: Положення, затверджене Постановою Правління Національного банку та Кабінету Міністрів України від 2 квітня 2009 № 421 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/421-2009-n>.
5. Про затвердження Положення про порядок визначення системно важливих банків: Постанова Правління НБУ № 863 від 25.12.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=13264040>.
6. Роуз П.С. Банковский менеджмент / П.С. Роуз; / Под ред. И.В. Башниш, И.Е. Новикова. – М.: Дело, 1997. – 744 с.
7. Синки Д. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг / Д. Синки; Пер. с англ. А. Левинзон, Науч. ред. А. Дзюра, Ред. В. Григорьева, В. Ионов. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 1017 с.
8. Buch C. Banking Globalization: International Consolidation and Mergers in Banking [Electronic resource] / C. Buch, G. DeLong // IAW Discussion Papers. Institut for Angewandte Wirtschaftsforschung. – 2008. – № 38. – 44 p. – Mode of access : http://www.iaw.edu/RePEc/iaw/pdf/iaw_dp_38.pdf.
9. Global systemically important banks: Assessment methodology and the additional loss absorbency requirement / Basel Committee on Banking Supervision // Bank for International Settlements. – July 2011. – Режим доступу : <http://bis.org>.
10. Hatchard M. Corporate Governance in the M&A World – Mergers & Acquisitions 2014 / M. Hatchard, S. Hopkins // The International Comparative Legal Guide to Mergers & Acquisitions. – Global Legal Group Ltd // London. – 2014. – P.319-332.
11. Porter M. Competitive strategy. – Free Press, New York. – 1980. – 396 p.
12. Ullah S. Does merger deliver value? A case of Glaxo Smith Kline merger / S. Ullah, S.U. Farooq, N. Ullah, G. Ahmad // European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences. – 2010. – Vol. 24. – P. 13–19.

REFERENCES

1. Kornilyuk. R. Reytynh zhittvezdatnosti bankiv – 2015 [Banks' financial viability]. Forbes Ukrayina. Available at: <http://forbes.ua/ua/business/1388299-rejting-zhittvezdatnosti-bankiv-2015> [in Ukrainian].
2. The official site of the National Bank of Ukraine. Available at: <http://www.bank.gov.ua> [in Ukrainian].
3. On Banks and Banking: The Law of Ukraine of 07.12.2000 no. 2121-III. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> [in Ukrainian].
4. On interaction between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the National Bank of Ukraine on state participation in the capitalization of banks: Provision approved by the National Bank of Ukraine and the Cabinet of Ministers of 2 April 2009 no. 421. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/421-2009-Mr> [in Ukrainian].
5. On approval of the procedure for determining systemically important banks: NBU Board Resolution no. 863 of 12/25/2014. Available at: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=13264040> [in Ukrainian].
6. Rouz P.S., Bashnish I.V., Novikov I.E. Bankovskij menedzhment [Bank management]. Moscow, Delo, 1997, 744 p. [in Russian].
7. Sinki D. Finansovyy menedzhment v kommercheskom banke i v industrii finansovyh uslug [Financial management in commercial banks and in the financial services industry]. Moscow, Al'pina Biznes Buks, 2007, 1017 p. [in Russian].
8. Buch C., DeLong G. Banking Globalization: International Consolidation and Mergers in Banking. IAW Discussion Papers, Institut for Angewandte Wirtschaftsforschung, 2008, no. 38, 44 p. Available at: http://www.iaw.edu/RePEc/iaw/pdf/iaw_dp_38.pdf.
9. Global systemically important banks: Assessment methodology and the additional loss absorbency requirement. Basel Committee on Banking Supervision, Bank for International Settlements, July 2011. Available at: <http://bis.org>.
10. Hatchard M., Hopkins S. Corporate Governance in the M&A World – Mergers & Acquisitions 2014. The International Comparative Legal Guide to Mergers & Acquisitions, Global Legal Group Ltd, London, 2014, pp. 319-332.
11. Porter M. Competitive strategy. Free Press, New York, 1980, 396 p.
12. Ullah S., Farooq S.U., Ullah N., Ahmad G. Does merger deliver value? A case of Glaxo Smith Kline merger. European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences, 2010, vol. 24, pp. 13–19.

UKRAINIAN JOURNAL ЕКОНОМІСТ

Український журнал
«ЕКОНОМІСТ»
з 2011 року
представлений
у міжнародній економічній
наукометричній
базі RePEc.

У зв'язку
з розширенням
розміщення публікацій
в RePEc з 2013 року
змінюються вимоги
до змісту статей.
Уважно слідкуйте
за інформацією в наступних
номерах журналу і на сайті
<http://ua-ekonomist.com>